

ساختمان واژه (۱)

از نظر ساخت، واژه‌ها را می‌توان به دو نوع زیر تقسیم کرد :
(۱) ساده: آن است که فقط یک تکواژ داشته باشد : گوسفند، بیابان،

خوش، هوا، گنجشک، ابریشم.

(۲) غیر ساده: آن است که بیش از یک جزء دارد و بر سه نوع است :
الف) مرکب: آن است که از دو تکواژ آزاد یا بیشتر تشکیل شود : چهارراه،

یک رنگ، میان‌وند، دو پهلوی، سه گوش، گلاب‌پاش، مدادپاک‌کن.

ب) مشتق: واژه‌ای است که از یک تکواژ آزاد و یک یا چند «وند» تشکیل

شود : دانشمند، رفتن، گفتار، آمیزه، دردمند، خوبی، کمانک،

بهاره.

پ) مشتق - مرکب: واژه‌ای است که ویژگی مرکب و مشتق را با هم داشته باشد :

هیچ‌کاره، نوجوانی، دانشسرا، ناخودآگاه، کشت‌وکشتار،

حلقه به گوش، سر تا پا، سه گوشه.

در مورد انواع واژه، نکات زیر را باید در نظر گرفت :

(۱) در واژه‌های غیرساده، هیچ تکواژی نمی‌تواند در میان اجزای تشکیل‌دهنده‌ی واژه

قرار گیرد ؛ مثلاً در واژه‌های خوش‌نویس، کتابخانه، دانشسرا، دوپهلوی، سه گوشه و امثال آن.

آوردن گروه‌های اسمی وابسته‌دار، تنها به این شکل درست است :

خوش‌نویس‌ها، این خوش‌نویس، کدام خوش‌نویس؟ خوش‌نویس ممتاز

دانشسراها، این دانشسرا، کدام دانشسرا؟ دانشسرای هنر

کتابخانه‌ها، این کتابخانه‌ها، کدام کتابخانه‌ها؟ کتابخانه‌ی عمومی
اما به شکل‌های زیر یا مانند آن نمی‌تواند بیاید: خوش‌ها نویس، خوش این نویس،
خوش کدام نویس؟ خوش ممتاز نویس

دانش این سرا، دانش هنر سرا، دانش کدام سرا؟ دانش بسیار سرا
اگر بتوان در میان دو تکواژ، تکواژ دیگری قرار داد، این امر نشان می‌دهد که
تکواژها از هم جدا هستند؛ مثل:

گل سرخ ← گلی سرخ، گل‌های سرخ
گل بنفشه ← گل‌های بنفشه

این ملاک را می‌توان در تشخیص واژه‌های ساده از غیرساده به کار برد.
۲) اجزای واژه‌های غیرساده گاه آن‌چنان با هم ادغام می‌شوند که تشخیص ساده از
غیرساده ممکن نیست؛ مثلاً می‌دانیم که «دُشخوار» از دو جزء «دُش + خوار» ساخته شده
است. اما امروزه این نوع واژه‌ها از نظر اهل زبان، ساده به شمار می‌آیند؛ چون اهل زبان
پیشینه‌ی باستانی زبان را در نظر نمی‌گیرند؛ بنابراین واژه‌هایی مثل تابستان، زمستان، دبستان،
ساربان، خلبان، شبان، زرخدان، ناودان، سیاوش، سهراب، رستم، تهمینه، شیرین، دستگاه،
استوار، بنگاه، پگاه، غنچه، پارچه، کلوچه، کوچه، مژه، دیوار و دیوانه را باید ساده به حساب
آورد. در موارد مشابه نیز وضعیت امروز واژه‌ها مورد نظر است نه شکل تاریخی آن‌ها.
۳) خواندیم که هر واژه، تنها یک تکیه دارد: گفت.

اگر به این واژه، یک «وند» بیفزاییم و از آن کلمه‌ی مشتق بسازیم، باز هم یک تکیه*
دارد: گفتار و اگر باز هم به آن کلمه یا «وند» دیگری بیفزاییم، به طوری که حاصل آن، یک
واژه‌ی مرکب، مشتق یا مشتق - مرکب باشد، باز همان یک تکیه را دارد: گفتارها،
گفتاردرمانی. بنابراین هر واژه، گرچه از اجزائی تشکیل شده باشد، چون در نهایت یک
کلمه است، تکیه‌ی آن هم فقط یکی است:

* هنگام ادا کردن یک کلمه، یکی از هجاهای آن را برجسته‌تر و مشخص‌تر از هجاهای دیگر تلفظ
می‌کنیم. به این عمل یعنی بیان یک هجا با شدت و فشار بیشتر «تکیه» گویند.

دانش + نامه ← دانش‌نامه

گفت + و + گو ← گفت‌وگو

۴) مجموع مضاف و مضاف‌الیه یا موصوف و صفت یا ترکیب‌های عطفی، هنگامی که

به هم پیوندند و تشکیل یک کلمه بدهند، تنها یک تکیه می‌گیرند؛

مثلاً: پسرِ عمو ← پسرِ عمو

کارِ دستی ← کارِ دستی

کت و شلوار ← کت شلوار

«وند» میانی این واژه‌ها هم به تدریج حذف می‌شود ← پسرِ عمو، کارِ دستی،

کت شلوار

تکواژ میانی این واژه‌ها از نوع نقش‌نمای متمم، نقش‌نمای اضافه و صفت و نقش‌نمای

پیوند و در نتیجه، واژه بوده است؛ از قبیل: تخت - خواب، جست و جو اما امروزه با توجه

به این که در ساختن واژه‌ی جدید به کار می‌رود، «وند» است نه واژه.

در این درس، اجزای تشکیل‌دهنده‌ی واژه‌ها را با هم بررسی می‌کنیم:

واژه‌های مرکب

کتابخانه، گل‌خانه، کارخانه، صندوق‌خانه،

۱) اسم + اسم ← اسم:

خون‌بها، شب‌کلاه، کمریند، گردن‌بند،

دست‌بند، خارپشت، سنگ‌پشت، شترمرغ،

شاهکار، گاو صندوق، دست‌مایه، آلبوخارا،

چوب‌لباس، نی‌شکر، جانماز، کاه‌گل، گلاب،

صورت‌حساب.

گوش‌مال، دست‌بوس، هواپیما، آشپز،

۲) اسم + بن‌مضارع ← اسم:

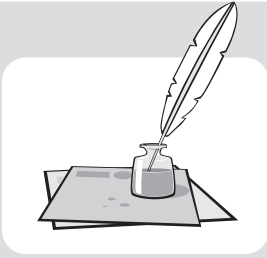
نامه‌رسان، کف‌گیر، نمک‌پاش، مدادتراش،

دماسنج، خط‌کش.

- ۳) صفت + اسم ← اسم : سفید رود، سیاه چادر، هزارپا، چهارپا، سه‌تار، سه‌گوش، نخست‌وزیر، چهل چراغ.
- ۴) ضمیر + بن مضارع ← اسم : خودنویس، خودرو، خودتراش، خودآموز.
- ۵) صفت + بن مضارع ← اسم : زیرنویس، بالاپوش، زیرگذر، روکش، زودپز، دوربین، دورنما، بالابر.
- ۶) صفت + اسم ← اسم : بالادست، بالاخانه، زیرجامه، زیرزمین، زیربنا، پس‌کوچه، پیش‌برده، پیش‌خوان.
- ۷) صفت + بن مضارع ← صفت : نزدیک‌بین، دوربین، تندنویس، زودگذر، پرخور، خوش‌نویس، دیریاب، زودرس، نوآموز.
- ۸) اسم + صفت ← صفت : قد بلند، بالا بلند، گردن کلفت، ریش سفید، پابرهنه.
- ۹) صفت + اسم ← صفت : رادمرد، بلند قد، زیردست، خوش‌بخت، خوش حساب، خوش حال، سفیدپوست، تنگ چشم، خوش خط، بدگمان، پرزور، کم دوام، کوچک سال، بزرگ سال.
- ۱۰) اسم + بن مضارع ← صفت : خداشناس، وطن خواه، هیجان‌انگیز، نفرت‌بار، تعجب‌آور، طالع‌بین، خداپسند، چادر نشین، بیابان‌گرد، رهگذر، محبت‌آمیز، دست‌نویس، راهنما.
- ۱۱) ضمیر + بن مضارع ← صفت : خودخواه، خودبین، خودروی، خودجوش، خویش‌دار، خویش‌شناس.

واژه‌های مشتق - مرکب

- (۱) وند + صفت مرکب ← صفت :
 ناجوان مرد، ناخودآگاه، ناخوشایند
- (۲) صفت مرکب/مشتق - مرکب + وند ← اسم :
 کارشناسی، کارآموزی،
 خودخواهی، کتاب‌فروشی،
 دانش پژوهی، دست‌بوسی.
- (۳) اسم + بن + وند ← اسم :
 اسم‌نویسی، دست‌بوسی، آشتی‌کنان،
 آینه‌بندان، سربازگیری.
- (۴) بن + وند + بن ← صفت :
 دانشجو، دانش‌آموز، دانش‌پژوه.
- (۵) بن + وند + بن ← اسم :
 دادوستد، خرید و فروش، زد و خورد،
 زد و بند، نشست و برخاست،
 گفت‌وگو، پخت‌وپز، دید و بازدید،
 گیرودار، رفت‌وآمد، پرس‌وجو.
- (۶) صفت + اسم + وند ← اسم / صفت :
 هزارتومانی، دوبیتی، شش‌ماهه،
 یک‌شبه، هر روزه، یک‌طرفه،
 دو‌ساله، هیچ‌کاره، سه‌پایه.
 دانشسرا، دانش‌نامه.
- (۷) اسم مشتق + اسم ← اسم :
 خدانشناس، زبان‌نظم، حقوق‌بگیر.
- (۸) اسم + وند + بن ← صفت :
 سراسر، سرتاپا، دوشادوش،
 دست‌به‌دست، تخت‌خواب،
 رخت‌خواب، مالا مال، قدم‌به‌قدم،
 گوش‌به‌زنگ، شانه‌به‌سر،
 دست‌به‌عصا، رنگ‌به‌رنگ،
 کشت‌وکشتار، آموزش‌وپرورش،
 روبه‌رو، قلم‌به‌دست.
- (۹) اسم + وند + اسم ← اسم / قید / صفت :

به جمله های زیر توجه کنید.

□ بزرگ از قنات، پرونده ای علی حده ای را در جلسه ای عادی خود برزی کردند.

□ گاهی والدین به خود حق می دهند با شفتت تمام برای تربیت و تقویت فرزندان خود، به هر رفتار فوق العاده ای دست بزنند.

با دقت در کلمات مشد بالاد می یابیم که هیچ یک به تشدید نیاز ندارند:

زیرا:

□ قنات جمع کسره «قاضی» است و نباید مشد و خوانده و نوشته شود.

□ حده به معنای «تنهایی و وحدت» است؛ مانند حده صله، صفت (صفا).

پس علی حده (به تنهایی) بدون تشدید است.

□ عادت، عادی و فوق العاده هیچ کدام به تشدید نیاز ندارند.

- بررسی از دو کلمه‌ی فارسی «بر» و «رسی» تشکیل شده و فاقد تشدید است.
- حقی و کلمات دیگر می‌که در زبان عربی تشدید پایانی دارند - مانند: سد، حد، مستحق - زمانی تشدید در فارسی می‌گیرند که بعد از آن با مصوت بیاید: مانند حقی من، سد کرج، در غیر این صورت، به تشدید نیاز ندارند. شفقت مصدر عربی است و تشدید ندارد. (شاید با مشقت اشتباه گرفته شده است)
- تربیت و تقویت مصدر باب تفعیل بستند؛ مانند: تسلیت، تنبیت و...
و به تشدید نیاز ندارند.

دستور خطِ فارسی (۲)

ویژگی‌های خطِ فارسی را به اختصار و با توجه به آن چه در سال‌های گذشته خوانده‌اید، در جدول زیر جمع‌بندی می‌کنیم.

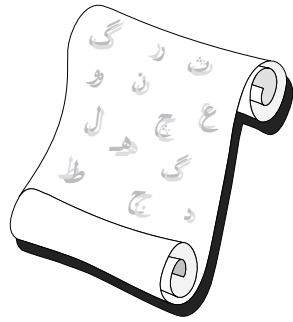
توضیحات	مثال	انواع	ردیف
الفبای فارسی ۳۳ نشانه‌ی نوشتاری (= حروف) دارد که به دو گروه پیوسته و جدا (متصل و منفصل) تقسیم می‌شوند.	ء - ا - ب - پ - ت - ث - ج - چ - ح - خ - د - ذ - ر - ز - ژ - س - ش - ص - ض - ط - ظ - ع - غ - ف - ق - ک - گ - ل - م - ن - و - ه - ی	الفبا (حروف)	۱
خطِ فارسی از سی و سه حرف تشکیل شده است اما با این نه نشانه و نشانه‌های سجاوندی و نیزده نشانه‌ی عددی (← ۳) کامل می‌شود.	(۱) _ _ _ _ _ (۲) ، ، ؛ ؟ ! : « » () [] ...	نشانه‌های غیر حرفی	۲
دست نوشته‌ها معمولاً با حروف تحریری نوشته می‌شوند و تقلید کردن از حروف چاپی در دست نوشته‌ها مطلوب نیست.	نابرده رنج گنج میسر نمی‌شود.	الفبای تحریری	۳

۴	واج چند حرفی	(ا/ت = ت، ط)، (ا/ز = ز، ذ، ض، ظ) (ا/س = ث، س، ص)، (ا/غ = غ، ق) (ا/ء = ء، ع)، (ا/ه = ح، ه)	در کلمات «تلف» و «طلب» واج /ت/ یکی است اما با دو حرف نوشته می‌شود، و ...
۵	حرف چند واجی	«و»: /دو/، /نور/، /وقت/ «ی»: /بخ/، /میخ/ «ه»: /گریه/، /گریه/	حرف «و» در خطّ فارسی نماینده‌ی واج‌های /ـُ/، /او/، /و/ است، و ...
۶	نامعادل‌های املائی	«خوا» = /خا/، «سُت» = /س/ «ب» = /مب/، «جُت» = /شت/ «سُت» = /سدّ/	می‌نویسیم، «خواهر» و می‌خوانیم /خاهر/ و ...

فعالیت

از متن درس‌های ۷ تا ۱۲ کتاب‌های زبان و ادبیات فارسی (۳) املا

بنویسید.

گروه کلمات برای املاى شماره‌ی دو

گزاره‌ی فعل - شئون اجتماعی - خلاقیت و سازندگی - ادبیات متعهد - مبتدل و
 سست - تأویل جمله - مشابهت عینی - مقوله‌ی علیّت - عناصر تأثیربرانگیز - فرتوت و
 سال خورده - مرقد و مزار - الفاظ و تعابیر - تلقین عاطفی - گنجینه‌ی غنی - عواطف و
 احساسات - بی‌هویت و بی‌اصالت - صعوه و زاع - فاقد حشو - ضریح مقدّس - تقارن و
 هماهنگی - تأثیر موسیقایی - وهم‌انگیز و درشت‌ناک - غنای زبان - الهام‌گیری هنرمند -
 صیقل خوردگی و جلا - تعبيرات کنایی - صامت و مصوّت - عبوس و گرفته - ستیغ
 کوهستان - غارِ حرا - مسحور اعجازها - برق و صاعقه - ساحره و شعبده‌باز - ذرّات
 لاجوردی - عناوین و القاب - طاقه‌ی پارچه - سیاقِ سخن - موظّف و ملتزم - تلاش
 غالب - قالب و محتوا - سخت و انعطاف‌ناپذیر - توأم و همراه - اقتضای هدف - موقتاً و
 گذرا - سکوت ملموس - نثار جان - متشخصّ و محترم - عنصر اغراق - یادگارِ اعصار -
 ادغام و ترکیب - خبر تأسّف‌انگیز - شفقت و لطف - تهنیت و تبریک - افرادِ نقه - تلاش
 علی‌حده - مزیت فوق‌العاده - الفبای تحریری - نقره‌ی مذاب - تفویض اختیار - تصنّع و
 ساختگی - صدای لاینقطع - عاریتی و غیراصیل - خصیصه‌ی ذاتی - بی‌حوصلگی و عجله
 ثواب آخرت - الّفُعدن مال - صلاح معیشت - صیانت ذات - جدال و مناقشت -
 تمییر و سودبخشی - عظمت و پند - اصناف ریاحین - بهبود و انتعاش - سباع و وحوش -
 اتباع و پیروان - زیرکی و دها - مفاوضت و گفت‌وگو - پستی و دنائت - مرشّح و آماده -

رفیع و وضع - خدَم و حَشَم - وطن مألوف - مسارعت و شتاب - مَلِکِ سَباع - بَأَس
 و خشم - وثیقت و اطمینان - مبالغت و اطناب - حذاقت و هشیاری - ترحیب و تشویق -
 لطایفِ حیل - فقر و فاقه - کافرِ نعمتِ غدار - نَفَاذِ امر - اغرا و تحریک - عهد و موثیق -
 آغالیدن و تحریک - نقض عهد - گزاردن حق - توجّع و تحسّر - مذلت و خواری - رِقّت و
 شفقت - مسرّت و شادمانگی - فضیحت و رسوایی - زرق و افترا - خواتم بدسگالی -
 استنشاقِ نسیم - دنائتِ همّت - نشیمنِ عزلت - انیس و جلیس - ملاعبت و مداعبت -
 پیکِ اجل - عادتِ مألوف - نقضِ رأی - اولوالالباب و خردمندان - طیره‌ی عقل -
 مکالمه و محادثه - صولتِ بَرَد - اوان و هنگام - منابرِ قُضبان - لآلیِ نفیس - شاهدِ غضبان -
 خرده‌ی مینا - عقدِ ثریّا - سنبُل و ضیمران - نُزْهت و فُسُحت - دستِ تطاول - طیشِ
 خریف - اتّفاقِ بیاض - حُسنِ معاشرت - آدابِ محاورت - نگاهِ نقّادانه - تبلورِ اغراق‌آمیز -
 تجسّمِ روحیّات - اهورایی و اهریمنی - فرّه‌ی ایزدی - عزمِ آهنین - مهلکه‌ی عجیب -
 معارضه و پیکار - مُحیل و دشمنِ خوی .

نوشته‌های ادبی (۳)

بیان

به نظر شما جز کاربرد هنری زبان و استفاده از صورخیال در نوشته، چه عوامل دیگری باعث تأثیرگذاری یک نوشته‌ی هنری می‌شوند؟ برای این که پاسخ را دریابید، بهتر است این دو خبر را با هم مقایسه کنید:

□ هوای بخش عمده‌ای از مناطق کشور، طی ۲۴ ساعت آینده آفتابی خواهد بود.

□ بر اثر سانحه‌ی رانندگی تعدادی از نخبگان ریاضی کشور جان باختند.

خبر اول تنها نقش آگاهی دهنده‌ی دارد، اما خبر دوم تأثیر عاطفی شدیدی بر ما می‌گذارد. هر نوشته‌ی ادبی برای آن که بر قدرت تأثیر خود بیفزاید، باید یکی از حالات عاطفی چون اندوه، شادی، یأس، امید، خشم، حیرت، اعجاب، ترس و ... را در مخاطب برانگیزد. این دو نوشته را مقایسه کنید:

□ «پرده‌ی نازک مهتاب مانند نقره‌ی مذاب در زیر درختان پهن می‌شد. گل‌ها بوی عطر ملایم خود را به هوا تفویض می‌کردند. بلبل‌ها از ته باغ مستانه می‌خوانند...»

(آئینه، محمد حجازی)

□ «کوزت ناچار بود برای آوردن آب به چشمه‌ی واقع در بیشه‌ی نزدیک رود. کودک مسکین خود را در تاریکی دید و در آن فرو رفت. اضطرابی او را فراگرفته بود. از این رو تا می‌توانست دسته‌ی سطل را تکان می‌داد. هر چه پیش‌تر می‌رفت، تاریکی غلیظ‌تر می‌شد... لرزش شبانه‌ی جنگل سراپایش را فرا می‌گرفت. دیگر فکر نمی‌کرد. دیگر نمی‌دید باد سرد از جلگه می‌وزید. بیشه‌ی ظلمانی بود، بی‌هیچ برخورد برگ‌ها، بی‌هیچ اثری از آن روشنایی‌های مبهم و خنک تابستان...»

(بینوایان، ویکتور هوگو)

در نوشته‌ی اول، نویسنده به کمک عناصر خیال وصفی زیبا آفریده اما احساس و عاطفه‌ی کم‌تری در ما برمی‌انگیزد. در نوشته‌ی دوم، نویسنده ضمن وصف حالت کوزت به کمک خیال، حالت ترس و تنهایی او را چنان مؤثر به ما منتقل می‌کند که خود را در آن پیشه‌ی ظلمانی می‌بینیم و با کوزت هم‌حسی می‌کنیم. باید دانست که تأثیر عاطفی هر نوشته با نوشته‌ی دیگر متفاوت است.

عامل دیگری که در نوشته‌های ادبی بیشتر دیده می‌شود، صداقت و صمیمیت است. نوشته باید چنان باشد که خواننده احساس کند نویسنده به آن چه می‌نویسد معتقد است. نشانی از ریا و تصنع در آن نباشد. این نوشته حرف دل نویسنده است و بر دل می‌نشیند. هرگاه مقاصد خود را به زبان خودمانی بیان کنیم، در سخن ما صداقت و صمیمیت احساس می‌شود. این زبان هرچه ساده‌تر و بی‌تکلف‌تر باشد، صمیمی‌تر جلوه می‌کند. در نوشته‌ی زیر نویسنده در کمال سادگی و صمیمیت بخشی از خاطرات خود را بازگو می‌کند.

«بهار، فصل خوش و معتدل بود. درخت‌ها شکوفه می‌کرد، تک و توک مرغ‌ها می‌خواندند. ده از سکوت سنگین زمستانی خود بیرون می‌آمد. یک درخت به توی باغچه‌ی ما بود و چیدن و خوردن شکوفه‌ی به یکی از سرگرمی‌های من بود. هم بوی خوش داشت و هم طعم خوش ولی شکوفه‌های دیگر تلخ بودند. آن‌گاه مرغ کوکو (فاخته) می‌آمد و روی تیرهای بادگیر می‌نشست و لاینقطع کوکو می‌کرد. می‌گفتند با صدای او توت می‌رسد و من روز شماری می‌کردم برای رسیدن توت.

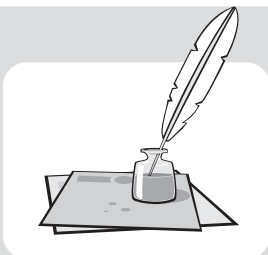
مرغی غمناک‌تر، یک نواخت‌تر از کوکو نبود، پشت‌هم با تکرار خستگی‌ناپذیر صدا می‌داد. همان یک صدا. بهار شوریده حالش کرده بود ...»

(روزها، دکتر محمدعلی اسلامی ندوشن)

مهم‌ترین مسئله‌ای که نوشته را از صداقت و صمیمیت دور می‌کند این است که بخواهیم نوشته‌های دیگران را بی‌کم و کاست نقل کنیم. اگر نوشته‌ی ما سراسر پاره‌هایی دوخته شده از نوشته‌های دیگران باشد، جز آن که نوعی فریب است، بی‌احترامی به خواننده هم تلقی می‌شود.

تنوع و تحرک خصیصه‌ی دیگر نوشته‌های هنری و ادبی است. تنوع و تحرک

بخشیدن به نوشته از راه‌های گوناگونی ممکن می‌گردد؛ چون انتخاب واژگان دقیق، استفاده از صورخیال، فضا سازی، آغاز و پایان و عنوان مناسب، داشتن طرح مشخص، عاطفه و احساس، ساده‌نویسی، بلند و کوتاه کردن جملات، تبدیل جمله‌ها از حالت خبری به انشایی و یا به عکس، تغییر شخص از اول به سوم شخص، بهره‌گیری از مناظره و گفت‌وگو، به‌کارگیری طنز، استفاده از تمثیل و مثل و

به تلفظ کلمات زیر توجه کنید.

مهربان و مهربان روزگار و روزگار

کلمه های بالا «دو تلفظی» هستند. «دو تلفظی» به کلماتی می گویند که در فارسی

رایج و معیار به دو شکل تلفظ می شوند. ما امروز هم مهربان (مهر+بان = دو بجایی)

می گوئیم و هم مهربان (مه+ر+بان = سه بجایی)؛ هم چنین است روزگار (دو بجایی)

و روزگار (سه بجایی).

بنابراین: بعضی از مشتق های ما کرب با هم دو بجایی و هم سه بجایی تلفظ می شوند.

خودآزمایی

۱) در نوشته‌ی زیر، نویسنده از کدام عناصر و عوامل هنری برای زیبایی نوشته‌ی خود استفاده کرده است؟

رنگ‌های زندگی

می‌دانم که آسمان آبی است، ابر سفید است، کوه قهوه‌ای است، بال‌های پروانه‌ها رنگارنگ است ولی از وقتی که به دنیا آمده‌ام، رنگی جز سیاهی ندیده‌ام.

مادرم را هر روز صبح می‌بینم؛ دست‌هایم را روی صورت او می‌کشم. حالا دیگر تمام برجستگی‌ها و فرورفتگی‌های صورتش را از حفظ می‌دانم. هنوز هم وقتی با او حرف می‌زنم، دوست دارم دستش را در دستم بگیرم. می‌پرسد: «چرا، دست‌هایم را می‌گیری؟!»

می‌گویم: «چون از گرمی دست‌هایت جان می‌گیرم.»

مادر می‌گوید دست‌های من از دست‌های او ماهرتر است؛ چون من عادت کرده‌ام که شکل هر چیز را با لمس کردن به ذهنم بسپارم. ولی من دست‌های مهربان او را بیشتر از دست‌های خودم دوست دارم.

بینی مادر در وسط صورتش بزرگ‌تر از بینی من است ولی مادر می‌گوید، بینی من کارآمدتر است؛ چون من بوها را بهتر از او احساس می‌کنم. از همان بچگی وقتی مهمانی به خانه‌ی ما می‌آمد، مادر از دم در به او می‌گفت که حرف نزنند و بعد به من می‌گفت: «اگر گفتمی چه کسی به خانه‌ی ما آمده؟!»

من بو می‌کشیدم و بیشتر وقت‌ها اسم مهمان را درست می‌گفتم. آن وقت مادر می‌خندید و نوک بینی مرا می‌بوسید.

افسوس که از پدرم چیز زیادی نمی‌دانم. از وقتی که به دنیا آمده‌ام، او بیشتر در سفر بوده است. پدر هر چند وقت یک‌بار به ما سر می‌زند. مقداری پول در دست مادر می‌گذارد، دستی روی سر من می‌کشد و می‌گوید: «چه قدر بزرگ شده‌ای!»

می‌دانم که او مرا دوست دارد. چون تا وقتی که پیش ماست، سعی می‌کند به من کمک کند. او ایل نمی‌خواست باور کند که فرزندی نابینا دارد و تا دو سال پیش توانایی‌های فرزند نابینایش را باور نداشت.

یادم می‌آید، یک‌بار او تابلویی از سفر آورده بود. ساعت دیواری را برداشت، تابلو را جای ساعت به دیوار زد و ساعت را به دیوار دیگری وصل کرد. به او گفتم: «بابا ساعت را کج زده‌ای.»

به حرفم اهمیتی نداد. دوباره به او گفتم: «بابا ساعت کج است.»

با بی‌حوصلگی گفت: «تو از کجا می‌دانی؟»

گفتم: «از صدای تیک‌تاک ساعت می‌فهمم.»

عصبانی شد و گفت: «من که چشم‌هایم می‌بینند، کجی آن را نمی‌بینم آن وقت تو...» و بقیه‌ی حرفش را

نگفت. بغض گلویم را فشرد. مادر مثل همیشه به کمک آمد و گفت: «راست می‌گوید. خودت بیا از دور نگاه کن! بین کج است.»

پدر ساعت را صاف کرد. اشک‌هایم مثل باران روی صورتم می‌لغزید. مادر سرم را روی سینه‌اش گذاشت و در حالی که گوش‌هایم را می‌بوسید، گفت: «من به این گوش‌ها افتخار می‌کنم.»
با همین گوش‌ها، آن شب شنیدم که پدر به مادر می‌گفت: «این قدر او را لوس نکن. او که تا ابد نمی‌تواند به تو تکیه کند.»

پدر راست می‌گفت، اکنون دو سال از آن شب می‌گذرد. در این دو سال من از مادر خواستم که مرا با عصای سفیدم رها کند. بگذارد که خودم به کمک عصایم محیط اطراف را بشناسم. دلم می‌خواست خودم به تنهایی وارد اجتماع بشوم و زندگی را تجربه کنم و حالا این دو سال تجربه به من نشان داده، در دنیا کسانی هستند که به توانایی‌های خودشان ایمان ندارند و حتی با داشتن چشم، زیبایی‌های زندگی را نمی‌بینند.
من امروز فهمیده‌ام، کورتر از من هم در دنیا هست!

۲) یکی از عبارات‌های زیر را به کمک صورخیال به صورت‌های مختلف بنویسید:

کتاب دوست انسان است.

رزمندگان اسلام در جبهه‌ها حماسه آفریدند.

انسان‌ها باید یاور یک‌دیگر باشند.

۳) جمله‌ی زیر را با توجه به کلمه‌های داخل کمانک (پرانتز) تغییر دهید.

مهتاب چون حریر سپید روی برف بیابان نشسته بود. (نرم و ملایم)

مثال: مهتاب نرم و ملایم چون حریر سپید روی برف بیابان نشسته بود.

یا: مهتاب چون حریر سپید روی برف بیابان نرم و ملایم نشسته بود.

..... (دامن گسترده بود)

..... (آهوی مهتاب)

..... (عروس سپیدپوش)

..... (حریر ماهتاب)

۴) ده واژه که در زبان فارسی امروز دو تلفظ دارند، بنویسید.

۱) سپیده خلیلی، به نقل از مجله‌ی سروش نوجوان، به مناسبت ۲۳ مهر، روز جهانی عصای سفید.